EURÓPSKA
KOMISIA

V Bruseli 4. 10. 2013
COM(2013) 683 final

SPRÁVA KOMISIE RADE A EURÓPSKEMU PARLAMENTU

o vykonávaní smernice Rady 91/676/EHS o ochrane vôd pred znečistením dusičnanmi z poľnohospodárskych zdrojov na základe správ členských štátov za obdobie rokov 2008 – 2011

{SWD(2013) 405 final}

SPRÁVA KOMISIE RADE A EURÓPSKEMU PARLAMENTU

o vykonávaní smernice Rady 91/676/EHS o ochrane vôd pred znečistením dusičnanmi z poľnohospodárskych zdrojov na základe správ členských štátov za obdobie rokov 2008 – 2011

1. ÚVOD

Cieľom smernice Rady 91/676/EHS (smernica o dusičnanoch) je znížiť mieru znečistenia vôd dusičnanmi z poľnohospodárskych zdrojov a predchádzať takémuto znečisťovaniu prostredníctvom niekoľkých krokov, ktoré majú zrealizovať členské štáty:

- monitorovanie vôd v prípade všetkých typov vodných útvarov (so zameraním na koncentráciu dusičnanov a trofický stav),
- označenie znečistených vôd alebo vôd ohrozených znečistením na základe kritérií vymedzených v prílohe I k uvedenej smernici,
- určenie pásiem, ktorým hrozí znečistenie dusičnanmi, t. j. oblastí, odkiaľ odteká voda do označených vôd a prispieva tak k znečisteniu,
- stanovenie kódexov osvedčených postupov v poľnohospodárstve, ktoré sa zavádzajú dobrovoľne na celom území členských štátov,
- stanovenie akčných programov, ktoré zahŕňajú súbor opatrení zameraných na predchádzanie znečisteniu vôd dusičnanmi a na zníženie miery takéhoto znečistenia a ktoré sa povinne vykonávajú v oblastiach, ktorým hrozí znečistenie dusičnanmi, alebo na celom území,
- preskúmanie a revízia určenia pásiem, ktorým hrozí znečistenie dusičnanmi, a akčných programov, pokiaľ je to možné, aspoň raz za 4 roky, ako aj
- predkladanie správ Komisii o pokroku pri vykonávaní uvedenej smernice raz za štyri roky.

Správy, ktoré predkladajú členské štáty v zmysle článku 10 smernice o dusičnanoch by mali zahŕňať najmä informácie týkajúce sa kódexov osvedčených postupov v poľnohospodárstve, určených pásiem, ktorým hrozí znečistenie dusičnanmi, výsledkov monitorovania vôd, ako aj súhrn relevantných aspektov akčných programov vypracovaný v súvislosti s pásmami, ktorým hrozí znečistenie dusičnanmi.

Na základe uvedených správ spĺňa táto správa povinnosti, ktoré má Komisia v zmysle článku 11. Vychádza najmä z informácií predložených členskými štátmi za obdobie rokov 2008 – 2011 a je k nej priložený pracovný dokument útvarov Komisie (SEC(2013) xxx), ktorý zahŕňa mapy a tabuľky ukazovateľov týkajúcich sa zaťaženia živinami z poľnohospodárskych zdrojov, kvality vôd a určených pásiem, ktorým hrozí znečistenie dusičnanmi, platných v celej EÚ, ako aj v jednotlivých členských štátoch.

Je to druhýkrát, čo správu predložilo všetkých 27 členských štátov. Teraz je možné porovnať údaje s údajmi týkajúcimi sa všetkých členských štátov za predchádzajúce

vykazované obdobie. Správy boli predložené v roku 2012 a dodatočné informácie boli predložené začiatkom roka 2013.

2. VÝVOJ ZAŤAŽENIA Z POĽNOHOSPODÁRSTVA

Populácia hospodárskych zvierat

Populácia hospodárskych zvierat je jedným z hlavných faktorov spôsobujúcich zaťaženie životného prostredia z poľnohospodárstva. Mnohé populácie hospodárskych zvierat s veľkou koncentráciou na miestnej či regionálnej úrovni predstavujú vysoký stupeň ohrozenia pre životné prostredie, keďže produkcia hnoja nie je v rovnováhe s dostupnosťou pôdy a potrebami plodín. Táto nerovnováha vytvára nadbytok živín, z ktorých sa veľké množstvo, pokiaľ sa z regiónu nevyvezie, skôr či neskôr stráca vo vode (dusičnany a fosforečnany) a vo vzduchu (amoniak a oxidy dusíka).

Keďže nie všetky členské štáty predložili súhrnné údaje o počte hospodárskych zvierat[1], ďalej v texte sú uvedené úradné štatistiky Eurostatu.

Pokiaľ ide o počet kusov hovädzieho dobytka[2], došlo na základe porovnania vykazovaného obdobia rokov 2004 – 2007 s obdobím 2008 – 2011 v EÚ-27 k miernemu zníženiu (-2 %)[3]. K najväčšiemu relatívnemu poklesu došlo v Rumunsku (-20 %), na Malte (-17%), v Bulharsku (-13 %) a na Slovensku (-9 %). Naopak, zvýšenie bolo zaznamenané najmä v Holandsku (+6 %), Poľsku (+4 %) a vo Francúzsku (+4 %).

V krajinách EÚ-27 klesol počet dojníc o 5 % medzi obdobiami rokov 2004 – 2007 a 2008 – 2011[4]. Najväčší relatívny pokles sa zaznamenal v Rumunsku (-18 %), na Slovensku (-15 %), v Španielsku (-14 %), v Bulharsku a Portugalsku (-13 %), v Estónsku, na Malte a v Grécku (-12 %), v Maďarsku a Litve (-11 %). K nárastu populácie dojníc došlo v Luxembursku (+8 %), Holandsku (+4 %) a Dánsku (+3 %).

Počet ošípaných sa v krajinách EÚ-27 medzi vykazovanými obdobiami rokov 2004 – 2007 a 2008 – 2011 znížil o 5 %[5]. Najväčší relatívny pokles bol zaznamenaný na Slovensku (-36 %), v Českej republike (-33 %), v Slovinsku (-28%), Bulharsku (-26 %), Poľsku (-22 %), Maďarsku (-19 %), na Malte (-18 %), v Litve (-16 %) a Rumunsku (-14 %). Populácia sa rozšírila v Grécku (+10 %), Holandsku (+7 %), Luxembursku (+6 %) a Estónsku (+3 %).

Pokiaľ ide o hydinu, Eurostat má k dispozícii len údaje za roky 2003, 2005, 2007 a 2010[6], z ktorých nevyplýva, že by došlo k zmene priemerného počtu v krajinách EÚ-27, a to aj napriek veľkým rozdielom medzi jednotlivými členskými štátmi. Počet kusov hydiny sa výrazne zvýšil v Lotyšsku (+28 %), Slovinsku (+22 %), Rakúsku (+19 %) a Holandsku (+13 %), pričom klesol na Cypre (-21%), v Bulharsku (-16 %), Estónsku (-17 %), vo Fínsku (-11 %) a v Írsku (-10 %).

---

1 Údaje predložené členskými štátmi sú uvedené v tabuľke 1 oddielu I pracovného dokumentu útvarov Komisie.

2 „Hovädzí dobytok“ znamená všetky kategórie hovädzieho dobytka.

3 Pozri tabuľku 2.1 v oddiele I pracovného dokumentu útvarov Komisie; zmeny v percentách boli vypočítané ako zmeny priemerného počtu v období rokov 2008 – 2011 v porovnaní s priemerným počtom v období rokov 2004 – 2007; [(priemer 2008 – 2011) – (priemer 2004 – 2007)]/[(priemer 2004 – 2007)] x 100.

4 Pozri tabuľku 2.2 v oddiele I pracovného dokumentu útvarov Komisie.

5 Pozri tabuľku 2.3 v oddiele I pracovného dokumentu útvarov Komisie.

6 Pozri tabuľku 2.4 v oddiele I pracovného dokumentu útvarov Komisie.

Veľké rozdiely boli zaznamenané aj v počte oviec[7], v prípade ktorých došlo k silnému relatívnemu nárastu medzi dvoma vykazovanými obdobiami v Litve (+67 %) a silnému relatívnemu poklesu v Portugalsku (-30 %), Holandsku (-28 %) a Poľsku (-26 %).

Podľa údajov, ktoré ohlásili členské štáty, sa miera používania N z hnoja medzi uvedenými dvoma vykazovanými obdobiami znížila o 10 % v Českej republike, Litve, Portugalsku, na Slovensku, v Španielsku a Severnom Írsku, zatiaľ čo na Cypre, v Maďarsku a vo Švédsku sa zvýšila o viac ako 10 %. Nie všetky členské štáty ohlásili údaje o používaní N z hnoja, preto nemožno vypočítať celkovú mieru pre EÚ-27.

Používanie minerálnych hnojív

Podľa Eurostatu a Fertilizers Europe[8] sa miera používania N z minerálnych hnojív v krajinách EÚ-27 v období rokov 2008 – 2010 znížila o 6 % v porovnaní s obdobím rokov 2006 – 2007[9]. Od roku 2010 je miera používania N z hnojív stabilná[10]. Každoročná spotreba N z hnojív v EÚ predstavuje v súčasnosti okolo 11 miliónov ton, čo je takmer 30 % pod vrcholom, ktorý sa dosiahol pred 25 rokmi. Používanie P a K z hnojív predstavovalo v roku 2010 približne 2,5 milióna ton, čo je takmer o 70 % menej ako bol vrchol koncom 80. rokov[11].

Bilancia N a vypúšťanie N do životného prostredia

Pokiaľ ide o bilanciu N, medzi jednotlivými členskými štátmi možno pozorovať veľké rozdiely. Veľké rozdiely možno pozorovať aj v prípade fosforu[12].

Informácie o vypúšťaní N do prostredia neposkytli všetky členské štáty[13]. Podľa dostupných informácií sa však zaznamenalo zníženie miery takéhoto vypúšťania. Rovnako ako v predchádzajúcich vykazovaných obdobiach zostáva poľnohospodárstvo hlavným zdrojom dusíka vypúšťaného do prostredia. Relatívny príspevok z maštaľného hnoja, minerálnych hnojív a iných zdrojov znečistenia sa v jednotlivých členských štátoch líši v závislosti od mnohých faktorov, medzi ktoré patrí hustota obyvateľstva, najmä v niektorých pobrežných oblastiach.

3. MONITOROVANIE, KVALITA VODY A TRENDY

Monitorovacie siete

Podzemné vody

Celkový počet ohlásených monitorovacích staníc v krajinách EÚ-27 sa vo vykazovanom období rokov 2008 – 2011 v porovnaní s obdobím rokov 2004 – 2007 zvýšil o 10 %, t. j. na 33 493 staníc. Priemerná hustota siete v EÚ je 8 staníc na 1 000 km^2 pôdy[14]. Najväčšia hustota je na Malte, kde je takmer 130 staníc na 1 000 km^2 pôdy, a v Belgicku, kde je takmer 100 staníc na 1 000 km^2 pôdy. Naopak, najmenšia

7 Pozri tabuľku 2.5 v oddiele I pracovného dokumentu útvarov Komisie.
8 Fertilizers Europe je združenie výrobcov hnojív.
9 Pozri tabuľku 4 v oddiele I pracovného dokumentu útvarov Komisie. V tabuľke 3 sú uvedené údaje o miere používania N z hnojív a hnoja za rok podľa hlásení členských štátov.
10 Pozri obrázok 1 v oddiele I pracovného dokumentu útvarov Komisie.
11 Pozri obrázok 1 v oddiele I pracovného dokumentu útvarov Komisie.
12 Pozri tabuľku 5 v oddiele I pracovného dokumentu útvarov Komisie.
13 Kompletné údaje poskytlo len 15 členských štátov .
14 Pozri tabuľku 6 a obrázok 2 v oddiele I pracovného dokumentu útvarov Komisie.

hustota bola zistená vo Fínsku a v Nemecku, kde pripadá menej ako 1 stanica na 1 000 $km^{2.}$

Priemerná frekvencia odberu vzoriek v EÚ je takmer 3 razy za rok, pričom rozdiely sa pohybujú od 1 razu za rok v Lotyšsku, Litve a Dánsku po 5 ráz za rok v Spojenom kráľovstve a Belgicku[15].

Povrchové vody

Celkový počet ohlásených monitorovacích staníc zameraných na monitorovanie sladkých vôd v krajinách EÚ-27 sa v období rokov 2008 – 2011 v porovnaní s obdobím rokov 2004 – 2007 zvýšil približne o 9 %, t. j. na 29 018 staníc. Priemerná hustota v EÚ je 6,9 staníc na 1 000 km^2 pôdy. Najväčšia hustota bola zistená v Spojenom kráľovstve a Belgicku, naopak, najmenšia hustota bola zistená vo Fínsku, v Grécku a Nemecku[16].

Pokiaľ ide o slané vody, počet monitorovacích staníc v krajinách EÚ-27 sa medzi uvedenými dvoma vykazovanými obdobiami zvýšil z 2 577 na 3 210[17].

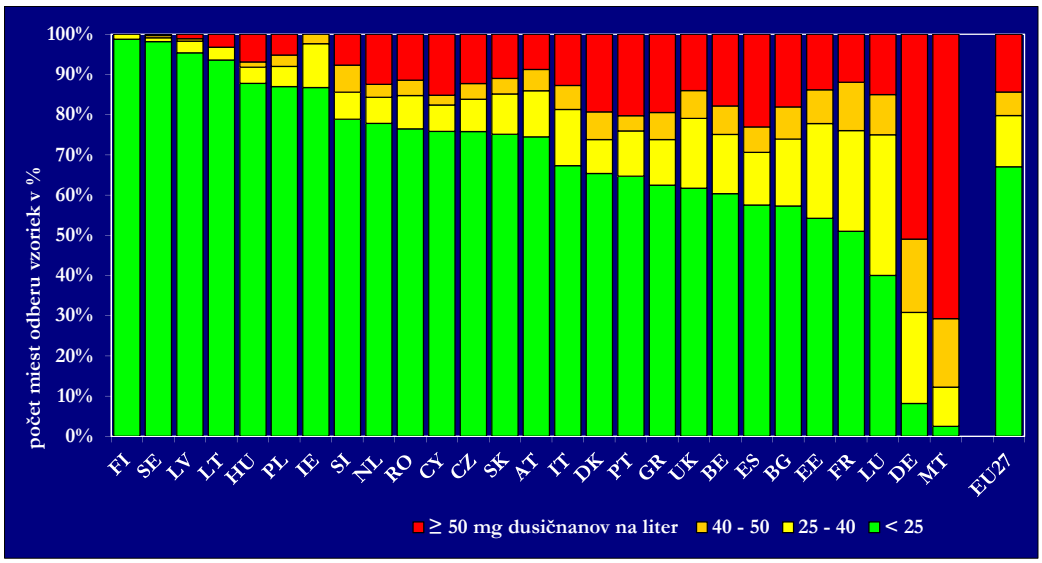
Frekvencia odberu vzoriek z povrchových vôd (v prípade všetkých vodných útvarov) sa pohybuje od 3 ráz za rok na Malte a v Grécku po takmer 60 ráz za rok v Dánsku[18].

Kvalita vody

Podzemné vody

V období rokov 2008 – 2011 bolo v krajinách EÚ-27 14,4 % monitorovacích staníc pre sledovanie kvality podzemných vôd, v ktorých hodnota dusičnanov presiahla 50 mg na liter, a 5,9 % objektov, v ktorých sa hodnota dusičnanov pohybovala medzi 40 a 50 mg na liter[19]. Je to mierne zlepšenie oproti predchádzajúcemu vykazovanému obdobiu, v ktorom bolo v 15 % staníc zaznamenané prekročenie hodnoty 50 mg a 6 % zaznamenalo hodnotu medzi 40 a 50 mg dusičnanov na liter. Najnižšie koncentrácie dusičnanov boli zistené vo Fínsku, Švédsku, v Lotyšsku, Litve a Írsku. Naopak, najvyššie koncentrácie dusičnanov boli zistené na Malte a v Nemecku. Spomedzi rôznych typov útvarov podzemných vôd bola najvyššia kvalita zistená v uzavretých útvaroch podzemných vôd, kde takmer 85 % staníc zaznamenalo množstvo nižšie ako 25 mg dusičnanov na liter[20]. Percentuálny podiel staníc, v ktorých bolo zaznamenané množstvo prekračujúce 50 mg, bol vyšší v prípade freatických podzemných vôd v hĺbke 5 – 15 m ako v prípade hlbokých freatických podzemných vôd, hoci rozdiely medzi úrovňami podzemných vôd boli malé.

15 Pozri obrázok 3 v oddiele I pracovného dokumentu útvarov Komisie.
16 Pozri tabuľku 7 a obrázok 4 v oddiele I pracovného dokumentu útvarov Komisie.
17 Pozri tabuľku 8 v oddiele I pracovného dokumentu útvarov Komisie.
18 Pozri obrázok 5 v oddiele I pracovného dokumentu útvarov Komisie.
19 Pozri obrázok 6, tabuľku 9 a mapu 1 v oddiele I pracovného dokumentu útvarov Komisie.
20 Pozri obrázok 7 v oddiele I pracovného dokumentu útvarov Komisie.

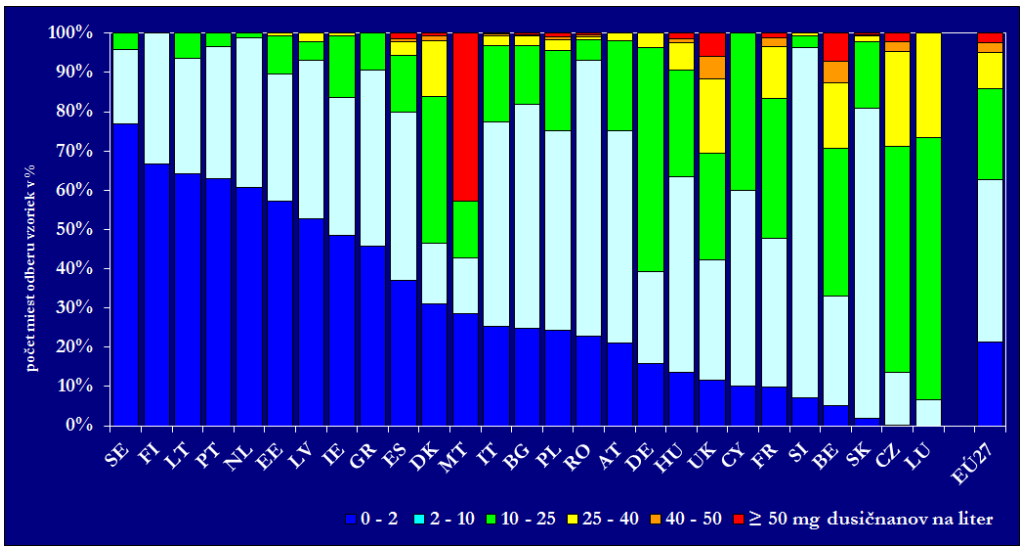
Graf A: *Frekvencia tried podzemných vôd (priemerné ročné koncentrácie dusičnanov)*[21][22] *Uvedené výsledky sa týkajú všetkých staníc monitorovania podzemných vôd v rôznych hĺbkach.*

[21] Meranie staníc monitorovania podzemných vôd s dlhodobo nízkymi koncentráciami dusičnanov neprebehlo každé štyri roky vo všetkých prípadoch. V dôsledku toho môžu údaje v grafe ukazovať mierny nadpočet staníc s vysokými koncentráciami dusičnanov.

[22] Porovnanie grafu A s obrázkom 2 *Sprievodného pracovného dokumentu útvarov Komisie k správe Komisie Rade a Európskemu parlamentu o implementácii smernice Rady 91/676/EHS o ochrane vôd pred znečistením dusičnanmi z poľnohospodárskych zdrojov za obdobie rokov 2004 – 2007* môže byť obmedzené v dôsledku výrazných rozdielov v počte monitorovaných staníc (napr. v Rakúsku sa nahlásené údaje o všetkých staniciach monitorovania týkali obdobia rokov 2008 – 2011, zatiaľ čo nahlásené súhrnné údaje pokrývali obdobie rokov 2004 – 2007).

Sladké povrchové vody

Na základe ročných priemerov všetkých ohlásených monitorovacích staníc v krajinách EÚ-27 zaznamenalo 62,5 % hodnotu dusičnanov na liter nižšiu ako 10 mg. V prípade 2,4 % staníc boli zaznamenané hodnoty koncentrácií dusičnanov v rozmedzí od 40 do 50 mg na liter a 2,4 % staníc zaznamenalo množstvo dusičnanov presahujúce 50 mg na liter[23]. Je to zlepšenie v porovnaní s predchádzajúcim vykazovaným obdobím, v ktorom 3 % staníc zaznamenali množstvo presahujúce 50 mg na liter a v 2,9 % staníc bolo zaznamenané množstvo od 40 do 50 mg na liter. Priemerné hodnoty dosiahnuté v zime predstavovali v prípade 2,9 % staníc hodnotu prekračujúcu 25 mg na liter a v prípade 2,4 % staníc táto hodnota prekročila 50 mg na liter. Najnižšie ročné priemerné koncentrácie dusičnanov v sladkých povrchových vodách boli namerané vo Fínsku a Švédsku, za ktorými nasledovali Litva, Portugalsko a Holandsko. Najvyššie hodnoty boli zistené na Malte, v Spojenom kráľovstve a Belgicku, kde veľký počet staníc zaznamenal prekročenie 40 mg dusičnanov na liter.

Graf B: *Frekvencia priemerných koncentrácií dusičnanov v sladkých povrchových vodách (ročné priemerné koncentrácie dusičnanov).*

Hodnotenie trofického stavu bolo v jednotlivých členských štátoch rozdielne nielen z hľadiska použitých parametrov, ale aj vzhľadom na metodiky pre vymedzenie tried trofického stavu[24]. Okrem toho niektoré členské štáty poskytli neúplné alebo neposkytli žiadne údaje o eutrofizácii riek (Nemecko, Dánsko, Francúzsko, Cyprus, Malta, Rumunsko a Spojené kráľovstvo) a jazier (Cyprus, Česká republika, Francúzsko, Luxembursko, Malta, a Spojené kráľovstvo).

Zo všetkých ohlásených staníc monitorovania riek v krajinách EÚ-27 zaznamenalo 16,3 % eutrofizáciu a 6,3% hypertrofiu. V prípade 35,4 % staníc bola zistená oligotrofia a v prípade 20,6 % staníc ultra-oligotrofia. Najvyššie percento staníc, ktoré zaznamenali ultra-oligotrofné vody v riekach, bolo zistené v Španielsku, za ktorým nasledovali Bulharsko a Slovinsko. Najvyššie percento hypertrofných vôd bolo zaznamenaných stanicami v Belgicku a Holandsku, za ktorými nasledovali

[23] Pozri obrázok 8, tabuľku 10 a mapu 4 v oddiele I pracovného dokumentu útvarov Komisie.
[24] Pozri zhrnutia členských štátov v oddiele V pracovného dokumentu útvarov Komisie.

Česká republika a Fínsko. Vysoké stupne eutrofizácie boli zistené takisto v Litve a Luxembursku[25].

Zo všetkých ohlásených staníc monitorovania jazier v krajinách EÚ-27 zaznamenalo 24,1 % eutrofizáciu a 12,7 % hypertrofiu. V prípade 36,6 % staníc bola zaznamenaná oligotrofia a v prípade 2,4 % staníc ultra-oligotrofia. Najvyššie percento staníc, ktoré zaznamenali ultra-oligotrofné vody v jazerách, bolo zistené v Lotyšsku, za ktorým nasledovalo Španielsko. Najvyššie percento eutrofných alebo hypertrofných vôd bolo zaznamenané stanicami v Holandsku, za ktorým nasledovali Dánsko, Slovensko, Poľsko, Bulharsko a Belgicko[26]. Vo všeobecnosti je trofický stav riek lepší ako trofický stav jazier[27].

Slané vody

V slaných vodách[28] sú koncentrácie dusičnanov nižšie ako v sladkých vodách[29], pričom v prípade 1,4 % staníc došlo k prekročeniu 25 mg dusičnanov na liter a v prípade 72,5 % staníc bolo množstvo dusičnanov menšie ako 2 mg, pričom sa vychádzalo z ročných priemerných hodnôt. Podobné výsledky platia pre zimné priemerné a maximálne hodnoty.

Hodnotenie trofického stavu vo všetkých krajinách EÚ-27 nie je možné, pretože chýbajú údaje od mnohých členských štátov[30] a takisto preto, že jednotlivé metodiky sa od seba do veľkej miery odlišujú. Žiadne údaje neboli poskytnuté napríklad v prípade Cypru, Rumunska, Nemecka, Dánska, Francúzska, Írska, Portugalska a Švédska. V prípade Spojeného kráľovstva poskytlo len Severné Írsko digitálne údaje. V prípade Belgicka poskytlo údaje len Flámsko. Na základe dostupných informácií ohlásilo Belgicko, že všetky slané vody v krajine sú hypertrofné, zatiaľ čo Bulharsko, Lotyšsko, Litva a Holandsko ohlásili všetky slané vody ako eutrofné.

Trendy kvality vôd

Podzemné vody

Pri porovnaní výsledkov monitorovania vôd z obdobia rokov 2008 – 2011 s výsledkami z obdobia rokov 2004 – 2007 v krajinách EÚ-27 ako celku a v mnohých členských štátoch vykazovala väčšina staníc stabilný trend (42,7 % v EÚ), pričom isté percento staníc (30,7 %) s klesajúcim trendom sa takmer rovnalo percentu staníc (26,6 %) so stúpajúcim trendom. Táto situácia je porovnateľná s predchádzajúcimi vykazovanými obdobiami[31]. Najvyššie percento staníc s klesajúcim trendom bolo zaznamenané v Írsku, s najstabilnejším trendom v Lotyšsku a najvyšší počet staníc so stúpajúcim trendom ohlásilo Estónsko.

Sladké povrchové vody

V krajinách EÚ-27 bol pozorovaný klesajúci trend, pokiaľ ide o priemerné ročné koncentrácie dusičnanov, v prípade 42,1 % všetkých staníc monitorujúcich sladké vody, z ktorých 12,1 % preukázalo výrazný klesajúci trend[32]. V prípade 38,7 %

25 Pozri obrázok 10 v oddiele I pracovného dokumentu útvarov Komisie.
26 Pozri obrázok 11 v oddiele I pracovného dokumentu útvarov Komisie.
27 Pozri obrázok 12 a mapu 7 v oddiele I pracovného dokumentu útvarov Komisie.
28 „Slané vody“ znamenajú brakické, pobrežné a morské vody.
29 Pozri obrázok 9 v oddiele I pracovného dokumentu útvarov Komisie.
30 Pozri obrázky 13 a – d v oddiele I pracovného dokumentu útvarov Komisie.
31 Pozri obrázok 14 a mapu 3 v oddiele I pracovného dokumentu útvarov Komisie.
32 Výrazný klesajúci trend je definovaný ako rozdiel v koncentráciách dusičnanov vyšších ako 5 mg na liter.

monitorovacích staníc boli preukázané stabilné koncentrácie a v prípade 19,1 % staníc stúpajúci trend[33]. Kvalita sladkých povrchových vôd v krajinách EÚ-27 sa počas aktuálneho vykazovaného obdobia zlepšila. Percentuálny podiel staníc, ktoré zaznamenali množstvo dusičnanov prekračujúce 25 alebo 50 mg na liter, sa v porovnaní s obdobím rokov 2004 – 2007 znížil. V dôsledku chýbajúcich údajov o väčšine vôd nie sú k dispozícii údaje o trendoch v prípade trofického stavu povrchových vôd.

4. OZNAČENIE PÁSEM, KTORÝM HROZÍ ZNEČISTENIE DUSIČNANMI

Od členských štátov sa vyžaduje, aby na svojom území označovali všetky oblasti, odkiaľ odteká voda do znečistených vôd alebo vôd, ako ohrozené pásma, ktorým hrozí znečistenie v prípade, že sa neprijmú žiadne opatrenia. Od členských štátov sa takisto vyžaduje, aby aspoň každé štyri roky na základe výsledkov monitorovania vôd preskúmali a v prípade potreby pozmenili pásma, ktorým hrozí znečistenie dusičnanmi. Členské štáty môžu namiesto určenia konkrétnych pásiem uplatniť akčný program na celom svojom území. Rakúsko, Dánsko, Fínsko, Nemecko, Írsko, Litva, Luxembursko, Malta, Holandsko, Slovinsko, región Flámsko a Severné Írsko uplatnili tento postup, čím zabezpečili lepšiu ochranu nielen tých vôd, ktoré spĺňajú kritériá prílohy I k uvedenej smernici, ale všetkých vôd.

Spolu s oblasťou členských štátov, ktoré uplatňujú akčný program na celom svojom území, predstavovalo celkové územie EÚ, na ktoré sa programy vzťahujú, v roku 2012 približne 1 952 086,5 km^2, čo zodpovedá 46,7 % celkovej plochy EÚ.

V porovnaní s rokom 2008 sa celková plocha v EÚ označená ako ohrozené pásmo zväčšila, pričom k jej zväčšeniu došlo najmä na území Rumunska, Belgicka (Valónsko), Španielska, Švédska a Spojeného kráľovstva[34].

5. AKČNÉ PROGRAMY

Od členských štátov sa vyžaduje, aby zaviedli jeden alebo viacero akčných programov, ktoré sa uplatňujú na označené ohrozené pásma alebo na celé územie. Súčasťou týchto akčných programov majú byť aspoň opatrenia uvedené v prílohách II a III k uvedenej smernici, ktoré sa okrem iného týkajú období, kedy je zakázaná aplikácia minerálnych a organických hnojív, minimálnej požadovanej kapacity na skladovanie maštaľného hnoja a obmedzenia aplikácie hnojív na pôdu, ako aplikácia na pôdu aj v blízkosti vôd a na svahoch.

V období rokov 2008 – 2011 prijalo nový alebo prepracovaný akčný program týchto 23 členských štátov: Rakúsko, Belgicko, Bulharsko, Cyprus, Česká republika, Estónsko, Francúzsko, Maďarsko, Írsko, Litva, Luxembursko, Lotyšsko, Malta, Holandsko, Poľsko, Portugalsko, Rumunsko, Švédsko, Slovinsko, Slovensko, Spojené kráľovstvo a niekoľko regiónov v Taliansku a Španielsku. V upravených akčných programoch boli v mnohých prípadoch sprísnené obdobia aplikácie močovky a hnojív a preto sa sprísnili aj požiadavky na kapacitu na skladovanie živočíšneho hnoja. To isté platí v prípade aplikácie hnoja a hnojív počas nepriaznivých klimatických podmienok, v svahovitých oblastiach a v blízkosti vodných povrchov.

---

[33] Pozri obrázok 15 a mapu 6 v oddiele I pracovného dokumentu útvarov Komisie.

[34] Pozri tabuľku 11 a mapu 8 v oddiele II pracovného dokumentu útvarov Komisie.

Pokiaľ ide o účinnosť akčných programov pri prevencii a znižovaní miery znečistenia dusičnanmi, členské štáty poskytli veľmi málo informácií, v dôsledku čoho vznikajú obavy. Účinky akčných programov na kvalitu vôd by mali členské štáty hodnotiť aj z časového hľadiska, aby sa mohli robiť rozhodnutia na základe informácií. Tak možno splniť ciele smernice o dusičnanoch, ako aj iných právnych predpisov v oblasti ochrany vôd. Z celkového pohľadu možno skonštatovať, že vykonávanie akčných programov viedlo v niektorých členských štátoch k zlepšeniu kvality vôd. V prípade členských štátov s akčnými programami, ktoré boli nedávno prepracované, bude úplný dosah nových opatrení vo väčšej miere badateľný až v budúcnosti. V ostatných členských štátoch je možné, že k zlepšeniu nedochádza z rôznych dôvodov, ktoré sa týkajú nielen neprimeraného charakteru niektorých opatrení akčného programu, ale aj uplatňovania akčného programu na malých alebo rozdrobených územiach (napr. Poľsko, Francúzsko a Taliansko), alebo v dôsledku viacerých výnimiek, ktoré sa uplatňujú na všeobecné pravidlá (napr. pravidlo uzavretých období v Holandsku, Nemecku a Luxembursku).

Celkové obmedzenie aplikácie hnojív zostáva jedným z najproblematickejších opatrení, ktoré sa majú vykonávať v celej EÚ. Niektoré členské štáty sa rozhodli vymedziť obmedzenia celkového množstva dusíka (Holandsko, Írsko, Severné Írsko a Flámsko majú takisto obmedzenia týkajúce sa fosforu) v prípade všetkých plodín, čo predstavuje jednoduchý a zrozumiteľný spôsob informovania farmárov o ich povinnostiach, ktorý zároveň uľahčuje vykonávanie kontrol. Iné členské štáty zvolili komplexnejšie systémy, ktoré sú menej prehľadné a preto môžu byť menej účinné z hľadiska ochrany vôd.

Kapacita na skladovanie maštaľného hnoja je ďalším dôležitým prvkom, ktorý si vyžaduje viac pozornosti. Predstavuje významnú finančnú záťaž pre farmárov, hoci túto záťaž kompenzuje znížená miera používania minerálnych hnojív (čo takisto vedie k menšiemu množstvu emisií skleníkových plynov), v dôsledku zvýšeného účinku N v hnoji a lepších pracovných podmienok pre farmárov. Potrebné sú posilnené opatrenia v tejto oblasti, ktoré zahŕňajú zber viacerých informácií o súčasných dostupných kapacitách na skladovanie na úrovni fariem.

Za kontrolu akčných programov sú zodpovedné členské štáty a dôležitým aspektom pri zabezpečovaní rešpektu farmárov je uplatňovanie krížového plnenia s podporou spoločnej poľnohospodárskej politiky. Spomedzi významnejších prístupov, pokiaľ ide o kontrolu, vyvinuli Holandsko a Flámsko prostredníctvom systému spätného sledovania GPS prísne režimy kontroly pohybu hnoja.

6. VÝNIMKY Z OBMEDZENIA 170 KG DUSÍKA NA HEKTÁR ZA ROK

V smernici o dusičnanoch sa stanovuje možnosť uplatniť výnimku z maximálneho množstva 170 kg dusíka na hektár za rok v prípade maštaľného hnoja za predpokladu, že sú splnené objektívne kritériá stanovené v prílohe III k smernici a že množstvá, na ktoré sa výnimka vzťahuje, nemajú vplyv na dosiahnutie cieľov uvedenej smernice.

Výnimky sa udeľujú rozhodnutím Komisie, ktoré vychádza zo stanoviska výboru pre dusičnany, ktorý Komisii pomáha pri vykonávaní smernice. Na konci roka 2012 boli v platnosti výnimky v siedmich členských štátoch, ktoré sa vzťahovali na celé územie (Dánsko, Holandsko, Nemecko, Spojené kráľovstvo, Írsko) alebo na niektoré ich regióny (Flámsko v Belgicku, Lombardia, Piedmont, Veneto a Emilia Romagna

v Taliansku)[35]. Je potrebné, aby normy riadenia vyžadované od farmárov pri udeľovaní výnimiek boli vyššie ako normy vzťahujúce sa na akčné programy s dodatočnými povinnosťami, pokiaľ ide o plánovanie živín a osobitné obmedzenia na spravovanie pôdy. Komisia bude naďalej prijímať náležité opatrenia na zabezpečenie kvality uvedených programov, a to najmä v súvislosti s udelením novej výnimky alebo predĺžením existujúcej výnimky a s ohľadom na trendy kvality vody.

7. PROGNÓZA KVALITY VODY

Metódy uplatňované členskými štátmi pri posudzovaní vývoja kvality vody sú väčšinou založené na analýze trendov a/alebo počítačových simuláciách, niekedy spolu s analýzami vývoja v poľnohospodárskych postupoch. Tieto informácie neposkytli všetky členské štáty.

Výsledky dostupných analýz naznačujú, že väčšina členských štátov predpokladá ďalšie zníženie koncentrácií dusičnanov v podzemných vodách a povrchových vodách vďaka účinku, ktorý mali zmeny poľnohospodárskych postupov vyplývajúce z uplatňovania smernice, niektorým agro-environmentálnym opatreniam, ktoré sú súčasťou programov rozvoja vidieka, ako aj uplatňovaniu krížového plnenia. Tieto prognózy sú často brzdené veľkými neistotami v dôsledku veľkých rozdielov v klimatických a pôdnych podmienkach a ich účinkom na kvalitu vôd, najmä podzemných vôd.

8. KONANIA VO VECI PORUŠENIA PRÁVNYCH PREDPISOV

K júnu 2013 bolo otvorených desať konaní vo veci porušenia právnych predpisov proti ôsmim členským štátom (Francúzsko vo veci označenia pásiem, ktorým hrozí znečistenie dusičnanmi; Francúzsko vo veci akčného programu; Luxembursko vo veci akčného programu; Grécko vo veci pásiem, ktorým hrozí znečistenie dusičnanmi; Grécko vo veci akčného programu; Poľsko vo veci pásiem, ktorým hrozí znečistenie dusičnanmi, a vo veci akčného programu; Slovensko vo veci monitorovania, pásiem, ktorým hrozí znečistenie dusičnanmi, a vo veci akčného programu; Bulharsko vo veci akčného programu; Taliansko vo veci akčného programu a Lotyšsko vo veci akčného programu). Okrem toho bolo siedmim členským štátom adresovaných sedem pilotných žiadostí[36] (Belgicko – Valónsko vo veci označenia pásiem, ktorým hrozí znečistenie dusičnanmi, a vo veci akčného programu a kontrol; Bulharsko vo veci monitorovania a pásiem, ktorým hrozí znečistenie dusičnanmi; Švédsko vo veci pásiem, ktorým hrozí znečistenie dusičnanmi; Malta vo veci akčného programu; Cyprus vo veci akčného programu; Česká republika vo veci akčného programu; Estónsko vo veci akčného programu) s cieľom objasniť otázky súvisiace s niektorými aspektmi ich právnych predpisov, ktorými sa vykonáva smernica o dusičnanoch.

Prípady označenia pásiem, ktorým hrozí znečistenie dusičnanmi, sú často spojené s neúplným vymedzením eutrofných vôd a/alebo určením oblastí, odkiaľ voda odteká do takýchto vôd. Tak je to najmä v prípade morských vôd.

---

35 Pozri tabuľku 12 v oddiele III pracovného dokumentu útvarov Komisie.

36 EU Pilot je systém vyvinutý v roku 2008 na základe oznámenia Komisie *Európa výsledkov – uplatňovanie práva Spoločenstva* (KOM (2007) 502) v konečnom znení) s cieľom zlepšiť pracovné metódy medzi útvarmi Komisie a orgánmi členských štátov.

Prípady akčných programov sa väčšinou týkajú nedostatočnej dĺžky uzavretých období v súvislosti s aplikáciou hnojív a hnoja, nedostatočných požiadaviek na kapacitu na skladovanie hnoja, nedostatočných a/alebo nejasných pravidiel týkajúcich sa obmedzenia celkovej aplikácie hnojív, nedostatočných pravidiel, pokiaľ ide o prevenciu znečistenia vody pomocou pravidiel o aplikácii hnojív na strmo svahovitú, zamrznutú alebo snehom pokrytú zem alebo v blízkosti vodných tokov.

9. ZÁVER A VÝZVY DO BUDÚCNOSTI

Pokiaľ ide o počet kusov dobytka, ošípaných a oviec, v období rokov 2008 – 2011 miera zaťaženia z poľnohospodárstva klesla v porovnaní s obdobím rokov 2004 – 2007, hoci nie všade rovnako, a pokiaľ ide o hydinu, zostala stabilná. Zároveň klesla spotreba chemických hnojív a tento klesajúci trend má naďalej dlhodobý charakter.

Monitorovanie kvality vôd sa zlepšilo, narástol celkový počet staníc monitorovania podzemných vôd a povrchových vôd. Zo všetkých ohlásených staníc monitorovania podzemných vôd 14,4 % zaznamenalo prekročených 50 mg dusičnanov na liter a 5,9 % zaznamenalo prekročenie od 40 do 50 mg dusičnanov na liter. Z týchto údajov vyplýva, že situácia sa mierne zlepšila v porovnaní s predchádzajúcim vykazovaným obdobím, ale zároveň sú potrebné ďalšie opatrenia na zníženie znečistenia a jeho prevenciu. Situácia sa v EÚ mení, no v niektorých členských štátoch už dosahujú akčné programy dobré výsledky.

Kvalita sladkých povrchových vôd sa zlepšila z hľadiska koncentrácií dusičnanov. Percentuálny podiel staníc, ktoré zaznamenali prekročenie 25 alebo 50 mg dusičnanov na liter, sa v porovnaní s predchádzajúcim vykazovaným obdobím znížil. Pokiaľ však ide o vývoj trofického stavu, nemožno vyvodiť závery, a to v dôsledku dvoch faktorov: i) odlišné hodnotiace metódy používané v členských štátoch a ii) nedostatok údajov, najmä v prípade útvarov slaných vôd. Brakické, pobrežné a morské vody však v mnohých častiach Európy zostávajú eutrofné (Baltské more a jeho pobrežie, Čierne more, časti Severného mora a pobrežia Stredozemného mora). Hoci to závisí aj od iných typov zaťaženia (napr. zaťaženie spôsobené ľuďmi najmä v pobrežných turistických oblastiach), sú potrebné ďalšie opatrenia v súvislosti s rozšírením označenia pásiem, ktorým hrozí znečistenie dusičnanmi, a posilnením akčných programov.

Celková kvalita akčných programov sa zvýšila vďaka sprísneným opatreniam, vylepšeným metodikám aplikácie hnojív a posilnenej vykonateľnosti predpisov. Informovanosť o povinnostiach vyplývajúcich zo smernice sa takisto zlepšuje. Stále však ostáva niekoľko otázok, ktoré súvisia najmä s obmedzením aplikácie hnojív na pôdu a opatreniami týkajúcimi sa kapacity a konštrukcie nádob na skladovanie maštaľného hnoja. Ďalšie prvky, ako je súčasný vývoj energetických plodín a priemyslu v oblasti bioplynu (najmä v Nemecku), predstavujú nové výzvy, ktoré je potrebné náležite riešiť v rámci akčných programov. Podobne, keďže miera dojivosti v niektorých členských štátoch narastá, bude potrebné prispôsobiť koeficienty produkcie hnoja na dojnicu. Pozitívnejšie je to, že došlo k zlepšeniu niektorých režimov kŕmenia pre neprežúvavce z hľadiska obsahu bielkovín a fosforečnanov, ktoré by mali ďalej znížiť živinovú záťaž.

Zaťaženiu v dôsledku záhradných plodín sa v akčných programoch nevenovala dostatočná pozornosť, no rozvíja sa práca s členskými štátmi a vedeckou komunitou, ktorej cieľom je dosiahnuť lepšie porozumenie a zlepšiť postupy v tejto oblasti.

Vzhľadom na to, že v niektorých oblastiach predstavujú záhradné plodiny v dôsledku intenzity pestovania a povahy plodín vážne riziko pre vodu, budú sa musieť prijať osobitné opatrenia.

Pretrvávajúce obavy spôsobuje skutočnosť, že popri celkovo sa zlepšujúcich poľnohospodárskych postupoch a zlepšujúcej sa kvalite vody ostávajú niektoré kritické oblasti, v ktorých sa ešte nepracuje na zlepšení a ktoré si vyžadujú v budúcnosti viac pozornosti, najmä v podobe opatrení, ktoré sú súčasťou akčných programov. Niektoré z týchto kritických oblastí súvisia s intenzívnou produkciou úžitkových zvierat alebo záhradných plodín, iné sú spojené s pôdou a geologickými formáciami (napr. pieskové a sprašové pôdy, ako aj krasové a porézne skaly). Členské štáty budú musieť riešiť tieto aspekty v neposlednom rade prostredníctvom požiadaviek a ustanovení článku 5 ods. 5 uvedenej smernice. V súlade s týmto článkom bude Komisia v budúcnosti osobitne bedlivá voči potrebe členských štátov prijať ďalšie opatrenia alebo posilnené opatrenia v súvislosti s trendmi kvality vody.

Z posledného posúdenia vykonávania rámcovej smernice o vode[37], ako aj zo štúdií zrealizovaných v rámci medzinárodných dohovorov vyplýva, že difúzne zdroje znečistenia predstavujú najväčšie prekážky pri dosahovaní dobrého stavu vôd v EÚ. Z tohto dôvodu sa v nedávnej *koncepcii na ochranu vodných zdrojov Európy*[38] označuje smernica o dusičnanoch za jedno z kľúčových opatrení na dosiahnutie cieľov rámcovej smernice o vode.

Takisto sa preukázalo, že smernica o dusičnanoch prispieva k zníženiu emisií amoniaku a oxidu dusného vďaka celkovému vplyvu na lepšie spravovanie hnoja a optimálne používanie hnojív obmedzené na potreby plodín. Rozšírením pásiem, ktorým hrozí znečistenie dusičnanmi, a/alebo uplatňovaním rovnakých pravidiel aj mimo určených pásiem sa ešte viac zníži množstvo týchto emisií vo vzduchu.

Ďalšie vykonávanie smernice o dusičnanoch takisto pomôže zlepšiť efektívnosť zdrojov, pokiaľ ide o hnoj, ako aj minerálne hnojivá, a to v súlade s konzultačným oznámením o udržateľnom využívaní fosforu [COM(2013) 517].

---

37 Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2000/60/ES ktorou sa stanovuje rámec pôsobnosti pre opatrenia Spoločenstva v oblasti vodného hospodárstva, Ú. v. ES L 327, 22.12.2000, s. 1.

38 KOM(2012) 673 v konečnom znení.